



Interdisciplinary Legal Research

Jun 2025, 6(3): 93-107

Available online on: www.ilrjournal.ir

e-ISSN:2717-1795

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Strategies for Combating Human Trafficking: A Comparative Study of Iraqi Law and International Law

Mohammad Ali Haji Dehabadi *¹, Zia Karim Halib²

Received:

30 Jun 2025

Revised:

31 Aug 2025

Accepted:

10 Sep 2025

Available Online:

22 Sep 2025

Keywords:

Combating,
Crime, Human
Trafficking.

Abstract

International efforts have laid the legal foundations for combating human trafficking, through the United Nations Convention against Transnational Organized Crime of 2000 and its additional protocol known as the "Palermo Protocol," which defined the legal concept of human trafficking and the obligations incumbent upon States Parties in terms of criminalization, Prevention, protection, and international cooperation. At the national level, Iraq has worked to translate its international obligations in this field by enacting the Anti-Human Trafficking Law No. (28) of 2012, which is an important step towards combating this crime locally. The research aimed to identify the concept of the crime of human trafficking and its elements., The study also aimed to identify ways to combat human trafficking at both the international and national levels. The researcher used the descriptive-analytical method, which was appropriate to the nature of the research title. In conclusion, the study reached several key findings, the most important of which are: The Iraqi Law No. (28) of 2012 needs legislative updates to keep pace with new methods of crime, and the study came out with a number of recommendations, the most important of which is activating the National Committee to Combat Human Trafficking and strengthening its human and financial resources.

1* Professor, Faculty of Law, University of Qom, Qom, Iran. (Corresponding Author)

2 Ph.D Student, Faculty of Law, University of Qom, Qom, Iran.

Please Cite This Article As: Haji Dehabadi, MA & Karim Halib, Z (2025). "Strategies for Combating Human Trafficking: A Comparative Study of Iraqi Law and International Law". *Interdisciplinary Legal Research*, 6 (3): 93-107.



This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0)

مقاله پژوهشی

(صفحات ۹۳-۱۰۷)

راهکارهای مبارزه با جرم قاچاق انسان، مطالعه تطبیقی در حقوق عراق و قوانین بین‌المللی

محمدعلی حاجی‌ده‌آبادی*^۱، ضیاء کریم هلیب^۲

۱. استاد، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران. (نویسنده مسؤول)

۲. دانشجوی دکتری، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۱۰ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۵ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۰ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱

چکیده

تلاش‌های بین‌المللی برای پایه‌گذاری مبانی قانونی مبارزه با قاچاق انسان از راه کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی مصوب سال ۲۰۰۰ و پروتکل تکمیلی آن، موسوم به پروتکل پالرمو، صورت گرفته است. این پروتکل مفهوم قانونی قاچاق اشخاص را مشخص کرده و تعهدات کشورهای عضو را در زمینه جرم انگاری، پیشگیری، حمایت و همکاری بین‌المللی روشن ساخته است. عراق نیز در سطح ملی کوشیده است تعهدات بین‌المللی خود را با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان به شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲ اجرایی کند. تصویب این قانون گامی مهم در مبارزه داخلی با این جرم به شمار می‌رود. پژوهش حاضر با هدف شناخت مفهوم جرم قاچاق انسان و ارکان آن، همچنین شناسایی راهکارهای مبارزه با این جرم در دو سطح بین‌المللی و ملی انجام شده است. پژوهشگر متناسب با ماهیت موضوع از روش توصیفی تحلیلی بهره گرفته است. در پایان پژوهش، نتایجی به دست آمد که مهم‌ترین آنها ضرورت به روزرسانی قانون شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲ عراق برای مقابله با شیوه‌های نوین ارتکاب جرم است. از مهم‌ترین پیشنهادها نیز فعال‌سازی کمیته ملی مبارزه با قاچاق انسان و تقویت منابع انسانی و مالی آن است.

کلمات کلیدی: مبارزه، جرم، قاچاق انسان.

مقدمه

جرم قاچاق انسان از خطرناک ترین جرایمی است که کرامت انسانی و حقوق بنیادین انسان را نقض می کند، زیرا دربردارنده بهره کشی جسمی، روانی و اقتصادی از انسان است. این جرم به پدیده ای جهانی و فرامرزی تبدیل شده و مقابله با آن به همکاری فراگیر ملی و بین المللی نیاز دارد. سازمان های بین المللی، در رأس آنها سازمان ملل متحد، برای مقابله با این پدیده به تدوین معاهداتی همچون کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی سال ۲۰۰۰ و پروتکل الحاقی پالرمو درباره پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص پرداخته اند. در سطح ملی نیز عراق قوانین ویژه ای برای مقابله با این جرم تصویب کرده است که از مهم ترین آنها قانون مبارزه با قاچاق انسان به شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲ است. این قانون با تعهدات بین المللی عراق در زمینه حمایت از حقوق بشر هماهنگ است.

بحث و نظر

۱- مفهوم جرم قاچاق انسان و ارکان آن

۱-۱- تعریف جرم قاچاق انسان

جرم در زبان از ریشه جرم به معنای بریدن و گناه گرفته شده و ارتکاب جرم به معنای انجام دادن گناه و کسب معصیت دانسته شده است (ابن منظور، ۲۰۰۵، ص ۲۱۵).

در اصطلاح، جرم هر رفتاری است که قانون آن را جرم انگاری می کند، خواه رفتار مثبت باشد یا منفی، مانند ترک فعل و خودداری از انجام کار؛ مگر آنکه قانون خلاف آن را مقرر کرده باشد (حدیثی، ۱۹۹۲، ص ۱۱).

جرم همچنین چنین تعریف شده است: انجام دادن فعل یا خودداری از فعلی که قانون آن را ممنوع کرده و برای مرتکب مجازات تعیین می کند. هرچند بیشتر جرایم از رفتار مثبت تشکیل می شوند، حقوق کیفری در برخی موارد ترک فعل را

نیز مجازات می کند؛ یعنی هنگامی که قانون شخص را در شرایطی معین به انجام کاری ملزم کرده، ولی او با وجود توانایی از انجام آن خودداری می کند (ابوعامر، ۱۹۹۱، ص ۱۹).

در تعریفی دیگر، جرم رفتاری غیرقانونی است که با اراده مجرمانه انجام می شود و قانون برای آن مجازات یا اقدام تأمینی در نظر می گیرد (جنفاوی، ۲۰۲۰، ج ۱، ص ۲۳).

جرم قاچاق انسان به مجموعه رفتارهای قانونی و غیرقانونی گفته شده است که انسان را به کالا یا قربانی قابل معامله تبدیل می کنند و با واسطه گری افراد حرفه ای در ورای مرزهای ملی، او را برای کار با دستمزد ناچیز، فعالیت جنسی یا موارد مشابه مورد بهره کشی قرار می دهند؛ خواه این اقدام به خواست قربانی صورت گیرد، خواه برخلاف اراده او یا به یکی دیگر از شیوه های بردگی (شبیظه، ۲۰۱۸، ص ۳۶).

در تعریفی دیگر، قاچاق انسان عبارت است از جذب یا انتقال افراد با توسل به زور، اجبار یا فریب، به قصد بهره کشی در شکل های گوناگون، مانند بهره کشی جنسی، کار اجباری، خدمت اجباری، تكدی گری، برده سازی یا تجارت اعضای بدن انسان و موارد دیگر. برخی حقوقدانان این تعریف را نقد کرده اند، زیرا بر ابزارهای تحقق رفتار مجرمانه و شکل های آن تمرکز دارد، اما محل ارتکاب رفتار را معین نمی کند (عریان، ۲۰۱۱، ص ۳۰).

همچنین قاچاق انسان جرمی بین المللی دانسته شده است که دامنه آن چندین کشور را دربرمی گیرد و شکل ها و الگوهای آن از کشوری به کشور دیگر، برحسب برداشت آن کشور از مفهوم قاچاق انسان و میزان احترامش به حقوق بشر، تفاوت می کند (صادق، ۲۰۱۱، ص ۴۹ تا ۵۰).

در تعریفی دیگر نیز قاچاق انسان به جذب یا جابه جایی افراد با زور، اجبار یا فریب و با هدف بهره کشی در شکل های مختلف،

از جمله بهره‌کشی جنسی، کار اجباری، خدمت اجباری، تکدی‌گری، برده‌سازی یا تجارت اعضای بدن انسان، اطلاق شده است (بشیر، ۲۰۱۹، ص ۳۳۲).

جرم قاچاق انسان مجموعه‌ای از اعمال مجرمانه مانند جذب، جابه‌جایی، اسکان و پذیرش افراد است که با وسایل غیرقانونی صورت می‌گیرند و اراده آزاد قربانی، اعم از مرد، زن، نوجوان یا کودک، را سلب یا مختل می‌کنند. این وسایل می‌توانند تهدید، استفاده از زور، انواع اجبار، آدم ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت آسیب‌پذیری و نیز پرداخت یا دریافت پول یا امتیاز باشند. هدف از این اعمال دستیابی به نتیجه‌ای مجرمانه از راه بهره‌کشی غیرقانونی است، مانند بهره‌کشی از تن‌فروشی دیگران، بهره‌کشی جنسی، بیگاری، خدمت اجباری، برده‌داری، رفتارهای همانند بردگی، بندگی یا برداشت اعضای بدن انسان (حسین، ۲۰۲۴، ج ۴، ص ۲۳۴).

کنوانسیون مربوط به بردگی که در سال ۱۹۲۶ از سوی سازمان ملل متحد صادر شده است، تجارت برده را شامل همه اعمال مربوط به اسارت یا تملک شخص یا واگذاری او به دیگری با هدف برده کردن، و نیز همه اقدام‌های مربوط به تملک برده برای فروش یا مبادله او می‌داند. به طور کلی هرگونه خرید و فروش و انتقال برده نیز در این تعریف قرار می‌گیرد و کشورهای عضو متعهد به جلوگیری از تجارت برده و مجازات آن شده‌اند (کنوانسیون بردگی، ۱۹۲۶).

پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص، به ویژه زنان و کودکان، که مکمل کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی سال ۲۰۰۰ است، قاچاق انسان را جذب، انتقال، اسکان یا پذیرش اشخاص از راه تهدید یا استفاده از زور یا دیگر شکل‌های اجبار، آدم ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت آسیب‌پذیری، یا پرداخت و دریافت پول و مزایا برای جلب رضایت شخصی که

بر فرد دیگری سلطه دارد، با هدف بهره‌کشی تعریف می‌کند. بهره‌کشی دست کم شامل بهره‌کشی از تن‌فروشی دیگران یا سایر شکل‌های بهره‌کشی جنسی، بیگاری، خدمت اجباری، برده‌داری، رفتارهای مشابه بردگی، بندگی یا برداشت اعضای بدن انسان است (پروتکل پالرمو، ۲۰۰۰).

کنوانسیون شورای اروپا در سال ۲۰۰۵ قاچاق انسان را جذب، انتقال، اسکان یا تحویل گرفتن افراد از راه تهدید به استفاده از زور یا به کارگیری هر شکل از اجبار، آدم ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت آسیب‌پذیری، یا پرداخت و دریافت پول و امتیاز برای کسب رضایت شخص مسلط بر دیگری، به قصد بهره‌کشی تعریف کرده است. بهره‌کشی دست کم شامل بهره‌کشی از تن‌فروشی دیگران یا دیگر انواع بهره‌کشی جنسی، بیگاری، خدمت اجباری، برده‌داری، رفتارهای شبیه بردگی، بندگی و برداشت اعضای بدن انسان است (کنوانسیون شورای اروپا، ۲۰۰۵، ماده ۴، بند الف).

قانون مبارزه با قاچاق انسان عراق به شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲، این جرم را جذب، انتقال، اسکان یا پذیرش افراد از طریق تهدید به زور یا استفاده از آن، دیگر شکل‌های اجبار، آدم ربایی، تقلب، فریب، سوءاستفاده از قدرت یا پرداخت و دریافت پول یا مزایا برای کسب رضایت شخصی که بر فرد دیگری قدرت یا ولایت دارد، با هدف فروش یا بهره‌کشی از او در تن‌فروشی، بهره‌کشی جنسی، بیگاری، کار اجباری، برده‌داری، تکدی‌گری، تجارت اعضای بدن یا آزمایش‌های پزشکی تعریف کرده است (قانون مبارزه با قاچاق انسان عراق، ۲۰۱۲، ماده ۱، بند نخست).

۲-۱- عناصر و ویژگی‌های قاچاق انسان

۱-۲-۱- عناصر قاچاق انسان

۱- کالا: در جرم قاچاق انسان، کالا خود انسانی است که جذب، منتقل، جابه‌جا، اسکان یا از کشوری به کشور دیگر پذیرفته می‌شود. بنابراین انسان در بازار خرید و فروش انسان، موضوع

معامله از راه رفتارهای قانونی یا غیرقانونی و با هدف بهره‌کشی تجاری قرار می‌گیرد (سید محمد، ۲۰۰۹، ص ۱۷). این بهره‌کشی ممکن است به ظاهر قانونی یا غیرقانونی و به صورت داوطلبانه یا با اکراه و اجبار قربانی تحقق یابد (عریان، ۲۰۱۱، ص ۳۱).

این اجبار می‌تواند با استفاده از زور، تهدید، تقلب و ابزارهای دیگر صورت گیرد (سید محمد، ۲۰۰۹، ص ۱۷). رفتارهایی که نسبت به انسان به عنوان کالای مورد معامله انجام می‌شوند، شامل فروش، عرضه برای فروش، جذب، انتقال، جابه جایی، اسکان و پذیرش از کشور مبدأ قربانی تا کشور قاچاقچی است. بهره‌کشی ممکن است در پوشش فعالیت قانونی یا به شکل غیرقانونی انجام شود. در صورت ظاهر قانونی، قراردادهایی برای قربانیان تنظیم می‌شود، سپس با ضبط اسناد رسمی آنان و محروم ساختنشان از ارتباط با خانواده، بدون پرداخت دستمزد متناسب و بدون فراهم کردن اقامت قانونی و پوشش بیمه در کشور میزبان، از آنان بهره‌کشی می‌شود. چنین وضعیتی در عمل به کار اجباری نزدیک است (عریان، ۲۰۱۱، ص ۳۱).

بهره‌کشی غیرقانونی نیز از راه واداشتن قربانیان قاچاق انسان به کارهای مغایر اخلاق و آداب عمومی، از جمله تن‌فروشی و شکل‌های مختلف بهره‌کشی جنسی، یا برداشت اعضای بدن آنان برای تجارت تحقق پیدا می‌کند (بحیری، ۲۰۱۱، ص ۴۴۴).

۲- قاچاقچی: عملیات قاچاق انسان صرفاً با وجود انسان‌های قابل معامله، مانند زنان و کودکان، تحقق نمی‌یابد. مرتکب باید نقش قاچاقچی یا واسطه را داشته باشد و به عنوان فردی حرفه‌ای توانایی انتقال و عرضه این انسان‌ها را از کشوری به کشور دیگر پیدا کند (مرزوق، ۲۰۰۵، ص ۶۷). در این معنا قاچاقچی یا واسطه شخص، گروه یا باند مجرمانه سازمان یافته‌ای است که به فعالیت غیرقانونی جذب، انتقال، جابه جایی،

اسکان یا پذیرش افراد از کشور اصلی به کشور مقصد یا کشور واردکننده دست می‌زند (عریان، ۲۰۱۱، ص ۳۳). این افراد میان قربانیان و گروه‌های دیگر در کشور محل انجام تجارت یا بهره‌کشی واسطه‌گری می‌کنند و در برابر آن درآمد بالایی به دست می‌آورند که عمدتاً حاصل فعالیت‌های مجرمانه است (بحیری، ۲۰۱۱، ص ۴۴۵).

۳- بازار: قاچاق انسان با بازارهای متعددی ارتباط دارد؛ از جمله کشورهای عرضه کننده، کشورهای متقاضی و کشورهای گذرگاهی که به یکدیگر پیوند دارند. زنجیره قاچاق انسان معمولاً به بازاری برای عرضه انسان‌ها نیاز دارد، یعنی مکانی یا مرکزی برای گردآوری قربانیان پیش از انتقال آنان به کشور متقاضی. البته ممکن است قربانیان مستقیماً از کشور مبدأ به کشور محل بهره‌کشی غیرقانونی منتقل شوند یا قاچاق انسان در داخل مرزهای یک کشور انجام گیرد (عریان، ۲۰۱۱، ص ۳۴ تا ۳۵).

کشورهای عرضه کننده، کشورهایی هستند که قربانیان از آنها خارج می‌شوند و اغلب کشورهای فقیری اند که با بحران اقتصادی، اجتماعی یا سیاسی روبه‌رو هستند. این شرایط عاملی برای رانده شدن قربانیان و انتقال آنان به کشور متقاضی است (سید محمد، ۲۰۰۹، ص ۲۰). در مقابل، کشورهای متقاضی یا بازارهای تقاضا، قربانیان را وارد می‌کنند و معمولاً شرایطی متفاوت از کشورهای صادرکننده دارند؛ غالباً ثروتمند یا صنعتی اند و اقتصاد آزاد، درآمد بالای شهروندان و ثبات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دارند (عریان، ۲۰۱۱، ص ۳۵ تا ۳۶). به همین سبب این کشورها برای قربانیانی که در جست‌وجوی بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی خویش اند جاذبه ایجاد می‌کنند، فارغ از نوع و شیوه بهره‌کشی یا قانونی بودن آن (بحیری، ۲۰۱۱، ص ۴۴۶).

کشورهای عبوری یا ترانزیتی میان کشورهای عرضه و تقاضا قرار دارند. این کشورها پذیرای موقت قربانیان اند و اغلب در شمار کشورهای فقیر قرار می‌گیرند. در آنها قربانیان برای تکمیل اقدامات مربوط به انتقال به کشورهای واردکننده گردآوری می‌شوند؛ به ویژه هنگامی که مسافت طولانی است و واسطه‌ها در برابر انتقال مبالغ بالایی دریافت می‌کنند (محمود، ۲۰۱۳، ص ۴۳).

۱-۲-۲- ویژگی‌های جرم قاچاق انسان

ویژگی‌های جرم قاچاق انسان به شرح زیر است:

۱- قاچاق انسان جرمی مبتنی بر فعل مثبت، عمدی و شکلی است: این جرم از آن جهت که با رفتار مثبت ارتکاب می‌یابد با بسیاری از جرایم دیگر مشترک است (راشد، ۱۹۷۴، ص ۲۲۶). اجذب، انتقال، اسکان و دیگر اعمال، هنگامی که مرتکب با تهدید، آدم ربایی یا فریب قربانی آنها را انجام دهد، رفتار مجرمانه به شمار می‌روند. این جرم عمدی است، زیرا مستلزم وجود قصد مجرمانه در مرتکب است. جرم عمدی جرمی است که فرد آگاهانه و به قصد ارتکاب آن اقدام کرده و از پیامدهای قانونی آن آگاه است (عبید، ۱۹۶۴، ص ۱۸۳). قاچاق انسان از جرایم شکلی نیز محسوب می‌شود (حومد، ۱۹۵۹، ص ۲۱)، زیرا قانون با صرف ارتکاب رفتارهایی همچون جذب، اسکان یا انتقال که منافع مورد حمایت قانون را در معرض خطر قرار می‌دهند، آن را جرم انگاری کرده است (محمدی، ۲۰۰۳، ص ۸۶).

۲- قاچاق انسان جرمی سازمان یافته و بین‌المللی است: خطر جرایم سازمان یافته، از جمله قاچاق انسان، در کشورهای افزایش می‌یابد که دولت‌های آنها ناپایدار، غیرقابل اعتماد، غایب یا کم اثرند. این وضعیت به ویژه هنگامی رخ می‌دهد که جامعه با شرایط دشوار سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی، مانند تغییر حکومت یا دوره‌های رشد سریع اقتصادی، روبه رو باشد و حاکمیت قانون در آن ضعیف باشد (عید، ۲۰۰۵، ص ۹۶).

۳- موضوع جرم قاچاق انسان خود انسان است: این جرم از دیگر جرایم متمایز است، زیرا انسان کالای موضوع معامله آن است و قربانیان غالباً از گروه‌های آسیب پذیر، مانند زنان و کودکان، هستند. ضعف اقتصادی یا سیاسی و وضعیت نامناسب زندگی می‌تواند آنان را به سوی مرتکب سوق دهد و زمینه بهره‌کشی جنسی، انتقال اعضای بدن یا مهاجرت غیرقانونی را فراهم کند. تبدیل انسان به کالا پیشینه‌ای دیرینه دارد و به دوران رواج برده‌داری بازمی‌گردد (عزیمی، ۲۰۰۹، ص ۷۸). این جرم ماهیتی خاص دارد، زیرا موضوع آن انسانی است که حرکت می‌کند، جایگزین می‌شود و غالباً از گروه‌های گرفتار فقر و بیکاری است. بازار عرضه قربانیان نیز می‌تواند از مرزهای کشورها فراتر رود. کشورهای عرضه کننده معمولاً فقیر و کشورهای پذیرنده از نظر اقتصادی ثروتمندند (قراری، ۲۰۱۰، ص ۱۷۵).

۲-۲- ارکان جرم قاچاق انسان

جرم قاچاق انسان از دو رکن زیر تشکیل می‌شود:

۱-۲-۲- رکن مادی جرم قاچاق انسان

رکن مادی جرم عبارت است از رفتار مادی و بیرونی که قانون آن را جرم می‌شناسد؛ یعنی هر آنچه در ساختار جرم قرار می‌گیرد، ماهیت مادی دارد و با حواس قابل درک است. وجود این رکن برای تحقق جرم ضروری است، زیرا قانون جرمی بدون رکن مادی نمی‌شناسد. به همین دلیل برخی آن را جنبه مادی جرم نامیده‌اند. بنابراین افکار، خواسته‌ها و آرزوهای ذهنی، تا هنگامی که به صورت رفتاری محسوس در جهان بیرونی نمایان نشوند، رکن مادی جرم به شمار نمی‌روند (خلف و شاولی، ۲۰۱۲، ص ۱۳۸ تا ۱۳۹).

صورت‌های رکن مادی جرم قاچاق انسان عبارت‌اند از:

۱- فعل یا رفتار مجرمانه: رفتار مجرمانه در قاچاق انسان با توجه به شیوه‌های گوناگون ارتکاب جرم متفاوت است. این رفتار

می‌تواند با انتقال قربانی از محل معمول زندگی او به جای دیگر با هدف قاچاق تحقق یابد. هر وسیله‌ای که مرتکب برای رسیدن به این مقصود به کار گیرد، می‌تواند برای تحقق رفتار مجرمانه کافی باشد. پروتکل پیشگیری و مجازات قاچاق اشخاص نیز در تعریف خود صورت‌هایی از رفتار مجرمانه را بیان کرده است که در ادامه می‌آیند (سیبوک، ۲۰۱۷، ص ۲۳).

-جذب و به کارگیری: جذب افراد گاهی از راه پرداخت وام به شخص جذب شده انجام می‌شود که بخش عمده آن به خانواده قربانی اختصاص می‌یابد. به قربانی وعده کار داده می‌شود، اما پس از ورود به کشور مقصد این امیدها از میان می‌روند. شغل وعده داده شده در اختیار او قرار نمی‌گیرد و تحت شرایط اجباری به کاری دیگر گمارده می‌شود و با فشار و اکراه به انجام کارهای غیرقانونی وادار می‌گردد (عبدالمجید، ۲۰۱۲، ص ۱۳۹).

-انتقال و جابه جایی: فعالیتی است که مرتکب برای تغییر محل اقامت قربانی با هدف بهره‌کشی از او انجام می‌دهد، خواه جابه جایی در داخل کشور باشد یا به خارج از آن (قواری، ۲۰۰۹، ص ۱۹۲). در جرم قاچاق انسان، انتقال همچنین به استفاده از یکی از وسایل حمل و نقل زمینی، دریایی یا هوایی برای جابه جایی قربانیان از کشور مبدأ به کشور مقصد گفته می‌شود (شرفات، ۲۰۱۲، ص ۳۱).

-اسکان: به آماده سازی و فراهم کردن مکانی برای اقامت قربانی قاچاق انسان گفته می‌شود، خواه در کشور مقصد باشد یا در مکانی درون مرزهای ملی. این اسکان می‌تواند پس از جذب قربانی به طور موقت صورت گیرد. بسیاری از قوانین این رفتار را جرم انگاری کرده اند (سیبوک، ۲۰۱۷، ص ۲۵).

-پذیرش: به دریافت و تحویل گرفتن قربانیانی گفته می‌شود که در درون مرزهای یک کشور یا از مرزهای آن منتقل شده اند. گروه‌های مجرمانه سازمان یافته یا واسطه‌ها در کشور

میزبان به دیدار قربانیان می‌روند، آنان را شناسایی می‌کنند و می‌کوشند مشکلات مربوط به اقامت، خوراک و نوشیدنی آنان را در کشور مقصد برطرف سازند. هدف نهایی بهره‌کشی از قربانیان است، صرف نظر از وسیله‌ای که برای آن به کار می‌رود (فهمی، ۲۰۱۱، ص ۱۶۸).

-فروش: به اقدام اعضای باندهای مجرمانه برای فروش یا عرضه قربانی، خرید او از دیگر معامله‌گران یا وعده خرید و فروش گفته می‌شود. در این وضعیت انسان به کالایی تبدیل می‌شود که به صورت مستقیم یا از راه واسطه‌های الکترونیکی معامله می‌گردد (قاره، ۲۰۱۹، ص ۳۷).

-به کارگیری: عبارت است از رام کردن قربانی و قرار دادن او زیر سلطه مرتکب تا همچون کالایی در معرض شکل‌های گوناگون بهره‌کشی قرار گیرد؛ از جمله کار کردن برای باند مجرمانه یا استفاده از او در معاملات با اشخاص دیگر (فهمی، ۲۰۱۱، ص ۱۶۷).

-جذب هدفمند: مجموعه فعالیت‌هایی است که مرتکب برای جلب قربانیان و سپس تسلط بر آنان به وسیله فریب، اجبار، سوءاستفاده از قدرت یا پرداخت پول انجام می‌دهد تا آنان را به یکی از شیوه‌های قاچاق انسان مورد بهره‌کشی قرار دهد (قاره، ۲۰۱۹، ص ۳۷).

-تحويل دادن: عبارت است از رساندن یک شخص به شخص مشخص دیگر در داخل کشور یا فراتر از مرزهای آن. کسی که شخص را منتقل و تحويل می‌دهد، عامل تحويل و کسی که او را دریافت می‌کند، عامل دریافت محسوب می‌شود (قاضی، ۲۰۱۱، ص ۱۷۰).

۱- نتیجه مجرمانه: نتیجه، دگرگونی‌ای است که بر اثر رفتار مجرمانه در جهان بیرونی پدید می‌آید. وضعیت بیرونی پیش از وقوع رفتار به گونه‌ای بوده و پس از آن دگرگون شده است.

سوی انجام فعل تشکیل دهنده جرم با هدف تحقق نتیجه آن یا همراه با سبق تصمیم. بر این اساس قصد کیفری در قاچاق انسان شامل موارد زیر است (قانون مجازات عراق، ۱۹۶۹، ماده ۳۳).

۱- قصد مجرمانه عام در قاچاق انسان: قصد عام عبارت است از جهت گیری اراده مرتکب برای تحقق واقعه مجرمانه با آگاهی از همه عناصر آن طبق قانون. همین که اراده با آگاهی به سوی رفتاری که قانون آن را جرم می‌داند معطوف شود، حتی بدون تلاش برای دستیابی به هدفی خاص، برای تحقق قصد عام کافی است (قاره، ۲۰۱۹، ص ۴۰).

۲- قصد مجرمانه خاص در قاچاق انسان: پروتکل پالمو شکل‌های قصد خاص را در بهره‌کشی از شخص از طریق کار، بیگاری، کار اجباری، برده‌داری، بندگی، برداشت اعضای بدن، تن‌فروشی یا هر شکل دیگر بهره‌کشی جنسی مشخص کرده است (پروتکل پالمو، ۲۰۰۰، ماده ۳، بند الف).

۲- راهکارهای مبارزه با جرم قاچاق انسان در سطوح بین‌المللی و ملی

۲-۱- اعلامیه‌ها، معاهدات و پروتکل‌های بین‌المللی مبارزه با جرم قاچاق انسان

۲-۱-۱- اعلامیه جهانی حقوق بشر سال ۱۹۴۸

ماده چهارم اعلامیه مقرر می‌دارد که هیچ کس نباید به بردگی یا بندگی کشیده شود و بردگی و تجارت برده به هر شکلی ممنوع است (اعلامیه جهانی حقوق بشر، ۱۹۴۸، ماده ۴). اگرچه این اعلامیه در آغاز بیشتر ارزش اخلاقی داشت، اکنون از دیدگاهی گسترده بخشی از حقوق بین‌الملل عرفی تلقی می‌شود. دیوان بین‌المللی دادگستری نیز بر اهمیت حقوقی آن تأکید کرده و آن را در شمار اصول بنیادین حقوق بین‌الملل دانسته است (شلی، ۲۰۱۳، ص ۴۸).

این تغییر همان نتیجه در مفهوم مادی آن است. برای نمونه در قتل، قربانی پیش از ارتکاب رفتار زنده بوده و پس از آن می‌میرد، پس مرگ نتیجه جرم قتل است (حسنی، ۱۹۶۲، ص ۳۰۶). در قاچاق انسان، بهره‌کشی از تن‌فروشی دیگران یا دیگر شکل‌های بهره‌کشی جنسی، بیگاری، خدمت اجباری، برده‌داری، رفتارهای مشابه بردگی و برداشت اعضای بدن از صورت‌های نتیجه مجرمانه به شمار می‌روند (سیوکر، ۲۰۱۷، ص ۲۶).

۲- رابطه سببیت: پیوندی است میان رفتار مجرمانه و نتیجه زیانبار آن، همانند رابطه علت و معلول، که ثابت می‌کند رفتار واقع شده موجب نتیجه زیانبار بوده است. اهمیت این پیوند در آن است که دو عنصر رکن مادی را به یکدیگر متصل و وحدت آن را برقرار می‌کند. بدون این رابطه، رکن مادی به صورت کامل محقق نمی‌شود. بنابراین اگر نبود رابطه سببیت میان رفتار و نتیجه اثبات شود، مرتکب در جرایم عمدی فقط ممکن است به سبب شروع به جرم مسئول شناخته شود؛ اما در جرایم غیرعمدی از این جهت مسئولیتی ندارد، زیرا شروع به جرم در جرایم غیرعمدی قابل تصور نیست (خلف و شاوی، ۲۰۱۲، ص ۱۴۱).

۲-۲-۳- رکن روانی جرم قاچاق انسان

صرف ارتکاب رفتار مجرمانه‌ای که رکن مادی جرم را تشکیل می‌دهد برای تحقق جرم در قانون کافی نیست. رفتار باید از انسان صادر شود و او از حیث بلوغ و عقل دارای شرایط لازم و از حیث انتساب تقصیر واجد مسئولیت کیفری باشد. به بیان دیگر باید بتوان رفتار را از نظر روانی به او نسبت داد. در حقوق کیفری، اصل بر این است که انسان مخاطب قواعد کیفری و موضوع حمایت اجتماعی قانون است و همین امر بحث مسئولیت اشخاص حقوقی را مطرح می‌کند. ماده ۳۳ قانون مجازات عراق (ابوعامر، ۱۹۹۱، ص ۱۴۵) رکن روانی یا قصد مجرمانه را چنین تعریف می‌کند: جهت گیری اراده مرتکب به

بردگی تنها یکی از صورت‌های شناخته شده چنین سلطه‌ای است (داود، ۲۰۱۱، ص ۴۱).

۲-۲-۴- کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره منع قاچاق اشخاص و بهره‌کشی از تن‌فروشی دیگران

این معاهده با نام کنوانسیون بین‌المللی منع تجارت بردگان سفیدپوست سال ۱۹۴۹ نیز شناخته می‌شود و از اسناد مهم جرم‌انگاری قاچاق اشخاص به قصد تن‌فروشی به شمار می‌رود. کنوانسیون مجازات کسانی را مقرر می‌کند که برای ارضای خواسته‌های دیگری، اشخاص را به تن‌فروشی ترغیب، اغوا یا همراه می‌کنند، خواه با رضایت آن شخص باشد یا بدون آن. بهره‌کشی از تن‌فروشی دیگران حتی با رضایت خود آنان نیز مستوجب مجازات است. همچنین کشورهای عضو موظف شده‌اند افرادی را که مکان تن‌فروشی را اداره یا مالکیت می‌کنند، آگاهانه آن را تأمین مالی می‌کنند یا در تأمین مالی آن مشارکت دارند، یا آگاهانه ساختمان‌ی را به طور کامل یا جزئی برای بهره‌کشی از تن‌فروشی دیگران اجازه می‌دهند یا اجازه می‌کنند، مجازات کنند. از این رو هر انسان، زن یا مرد، حق دارد در برابر رفتارهای ناقض کرامت، از جمله بهره‌کشی در تن‌فروشی، حمایت شود. سایر مواد کنوانسیون به امور سازمانی و اقدام‌هایی می‌پردازند که دولت‌ها باید از طریق نهادهای ذی ربط برای پیشگیری از جرم انجام دهند. این سند همچنین خواستار مراقبت، توان بخشی قربانیان قاچاق انسان و بازگرداندن آنان به جایگاه اجتماعی خود شده است (غنیمی، ۲۰۲۵، ج ۳، ص ۷۷ تا ۷۸).

۲-۲-۵- کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان سال ۱۹۷۹

این کنوانسیون برای از میان برداشتن همه شکل‌های تبعیض علیه زنان تدوین شده و در ماده ششم، کشورهای عضو را ملزم کرده است تدابیر مناسبی برای مبارزه با همه صورت‌های قاچاق زنان و بهره‌کشی از آنان اتخاذ کنند (قاضی، ۲۰۱۲، ص ۱۹۶).

۲-۲-۲- میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه جهانی از راه این میثاق متعهد شده است از حقوق افراد حمایت کند و تضمین‌هایی برای آنها برقرار سازد. این موضوع در ماده نخست و مواد تکمیلی دیگر، به ویژه مواد هفتم و هشتم تا دهم، بازتاب یافته است. از مهم‌ترین احکام میثاق، تعهد کشورهای عضو به حمایت ویژه از مادران در مدتی متعارف پیش و پس از زایمان است. مادران شاغل باید در این مدت از مرخصی با حقوق یا مرخصی همراه با مزایای تأمین اجتماعی برخوردار شوند. همچنین باید برای حمایت و کمک به همه کودکان و نوجوانان، بدون تبعیض ناشی از نسب یا دیگر شرایط، اقدام‌های لازم انجام شود. کودکان و نوجوانان باید در برابر بهره‌کشی اقتصادی و اجتماعی حمایت شوند و قانون برای کارهایی که اخلاق، سلامت، زندگی یا رشد طبیعی آنان را به خطر می‌اندازد مجازات تعیین کند. کشورها همچنین مکلف‌اند حداقل سن اشتغال را مشخص کنند و به کار گرفتن کودکان پایین‌تر از این سن در مشاغل مزدبگیری را ممنوع و مستوجب مجازات بدانند (تواتی، ۲۰۲۱، ص ۵۹).

۲-۲-۳- میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی

این میثاق بر پایه قطعنامه ۲۲۰۰ الف، دوره ۲۱ مجمع عمومی سازمان ملل متحد، در تاریخ ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶ تصویب و برای امضا، تصویب و الحاق عرضه شد و در ۲۳ مارس ۱۹۷۶ لازم‌الاجرا گردید. ماده هشتم آن حکمی مشابه اعلامیه جهانی حقوق بشر دارد و مقرر می‌کند هیچ کس نباید به بردگی گرفته شود و بردگی و تجارت برده به هر شکل ممنوع است و هیچ شخصی نباید در بندگی نگه داشته شود. از این ماده تفاوت میان برده‌سازی و بندگی روشن می‌شود. به نظر برخی، برده‌سازی به معنای از میان بردن شخصیت حقوقی فرد است و مفهومی نسبی دارد؛ اما بندگی مفهومی گسترده‌تر است که همه شکل‌های ممکن سلطه انسان بر انسان را دربرمی‌گیرد و

۲-۲-۶- کنوانسیون حقوق کودک سال ۱۹۸۹

این کنوانسیون مسائل متعددی را برای مبارزه با قاچاق کودکان و بهره‌کشی جنسی از آنان مطرح کرده است. ماده ۳۴ مقرر می‌دارد کشورهای عضو متعهدند از کودک در برابر هر شکل بهره‌کشی و تعرض جنسی حمایت کنند. برای این منظور باید به ویژه همه اقدام‌های ملی، دوجانبه و چندجانبه را برای جلوگیری از واداشتن کودک به هر فعالیت جنسی غیرقانونی، جلوگیری از بهره‌کشی از کودکان در تن‌فروشی یا دیگر فعالیت‌های جنسی غیرقانونی و جلوگیری از استفاده از آنان در نمایش‌ها و مواد هرزه نگارانه انجام دهند. این کنوانسیون رفتارهای دیگری را نیز ممنوع کرده است؛ از جمله قاچاق کودک با پوشش فرزندخواندگی، بهره‌کشی اقتصادی از کودکان و به کارگیری آنان در فعالیت‌های نظامی (فقهی، ۲۰۲۲، ص ۱۳۳ تا ۱۳۴).

۲-۲-۷- پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک درباره فروش کودکان، تن‌فروشی کودکان و تصاویر مستهجن سال ۲۰۰۰

این پروتکل یکی از مهم‌ترین ابزارها، سازوکارها و اسناد قانون‌گذاری بین‌المللی در مبارزه با قاچاق انسان، به ویژه قاچاق کودکان، به شمار می‌رود. پروتکل برای کمک به تحقق اهداف کنوانسیون حقوق کودک و اجرای احکام آن تدوین شده است.

۲-۲-۸- پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص، به ویژه زنان و کودکان، پالرمو سال ۲۰۰۰

پروتکل پالرمو مکمل کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی سال ۲۰۰۰ به شمار می‌رود و باید همراه با آن تفسیر شود. احکام کنوانسیون نیز با در نظر گرفتن تفاوت‌های لازم بر پروتکل اعمال می‌شوند، مگر آنکه خلاف آن تصریح شده باشد (فقهی، ۲۰۲۲، ص ۱۳۴).

۲-۲-۲- نقش سازمان‌های بین‌المللی در مبارزه با جرم قاچاق انسان

۲-۲-۱- سازمان بین‌المللی پلیس جنایی، اینترپل

این سازمان یکی از نهادهای همکاری پلیسی است که در مبارزه با جرایم به طور عام و جرایم سازمان یافته به طور خاص فعالیت می‌کند. سازمان در سال ۱۹۲۳ در وین با نام کمیسیون بین‌المللی پلیس جنایی تأسیس شد و در سال ۱۹۵۶ نام کنونی را به خود گرفت. مقر آن در شهر لیون فرانسه است و در کشورهای عضو دفتر ملی دارد و سازمانی رسمی و بین‌دولتی محسوب می‌شود (شریط و ملکیه، ۲۰۲۰، ج ۵، ص ۴۱۵). عراق در ۲۷ سپتامبر ۱۹۶۷ رسماً به اینترپل پیوست و از آن زمان دفتر مرکزی ملی اینترپل در بغداد (اینترپل، بی‌تا) رابط میان مقامات عراقی و سازمان بین‌المللی بوده است. اینترپل سازمانی بین‌المللی و تخصصی برای تقویت همکاری نیروهای پلیس در سراسر جهان و مقابله با شکل‌های مختلف جرم، به ویژه جرایم فرامرزی مانند قاچاق انسان، است. در همین زمینه، کنفرانسی بین‌المللی در روزهای ۸ و ۹ ژوئن ۲۰۱۰ در دمشق برگزار شد تا تلاش‌های جهانی برای مبارزه با قاچاق انسان، همکاری مؤثر میان نهادهای امنیتی، افزایش آگاهی و بهبود رویه‌های مقابله با این جرم بررسی شود (شریط و ملکیه، ۲۰۲۰، ج ۵، ص ۴۱۵). اینترپل در بسیاری از عملیات تحقیقاتی در کشورهای آفریقایی، مانند ساحل عاج، بورکینافاسو و گابن، مشارکت کرده است. این عملیات به نجات صدها کودک از قاچاق انسان و کار اجباری انجامید. سازمان همچنین ابتکارهایی برای تقویت توانایی کارکنان فرودگاه بین‌المللی آکرا و مأموران مرزی غنا اجرا کرده و دوره‌های آموزشی متعددی در زمینه قاچاق انسان برای مأموران اجرای قانون برگزار کرده است (شریط و ملکیه، ۲۰۲۰، ج ۵، ص ۴۱۵).

۲-۲-۲- تلاش‌های سازمان جهانی بهداشت در مبارزه با قاچاق انسان

سازمان جهانی بهداشت به تجارت اعضای بدن انسان به عنوان یکی از شکل‌های قاچاق انسان توجه ویژه‌ای داشته است. این سازمان در اعلامیه سال ۱۹۷۰ خود بیان کرد که فروش اعضای بدن اهداکننده، خواه زنده باشد یا مرده، تحت هیچ شرایطی پذیرفتنی نیست. همچنین قطعنامه شماره ۱۸/۵۷ مجمع جهانی بهداشت را درباره جلوگیری از تجارت اعضای انسان تصویب کرد و در آن نسبت به کمبود روزافزون بافت‌ها و اعضای انسانی قابل پیوند برای تأمین نیاز بیماران ابراز نگرانی نمود. سازمان کشورهای عضو را به گسترش اهدای کلیه از افراد زنده و نیز اهدای عضو از افراد درگذشته تشویق کرد. همچنین بر اتخاذ تدابیر حمایتی برای فقیرترین و آسیب پذیرترین گروه‌ها در برابر گردشگری پیوند عضو و خرید و فروش بافت‌ها و اعضای بدن و توجه به مسئله گسترده تر تجارت بین‌المللی بافت‌ها و اعضای انسانی تأکید نمود (نعمانی، ۲۰۲۰، ص ۲۰).

۲-۲-۳- تلاش‌های یونسف در مبارزه با جرم قاچاق انسان

یونسف با ارائه خدمات اجتماعی، مراقبت‌های بهداشتی و حمایت روانی و اجتماعی از قربانیان و قرار دادن آنان در محیطی امن برای بازیابستن به جامعه، نقشی مهم در مبارزه با قاچاق انسان ایفا می‌کند. این سازمان برای مقابله با قاچاق انسان در معاهدات و نشست‌های بین‌المللی متعددی مشارکت کرده است. از جمله در سال ۲۰۰۵ با امارات متحده عربی توافقنامه‌ای برای بازگرداندن کودکانی امضا کرد که در مسابقات شترسواری این کشور شرکت می‌کردند و بسیاری از آنها قربانی قاچاق بودند. همچنین در نوامبر ۲۰۰۳ با همکاری دولت برزیل سومین کنفرانس جهانی مبارزه با بهره‌کشی جنسی از کودکان را برگزار کرد که هدف آن جلوگیری از قاچاق و بهره‌کشی از کودکان برای تن‌فروشی و تولید محتوای هرزه

نگارانه بود. یونسف در کنار سازمان بین‌المللی کار، سازمان بین‌المللی مهاجرت و سازمان امنیت و همکاری اروپا در ابتکار جهانی سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق انسان نیز مشارکت داشت؛ ابتکاری که دفتر سازمان ملل متحد در امور مواد مخدر و جرم آن را آغاز کرد (عبداللطیف، ۲۰۱۹، ص ۲۴۰ تا ۲۴۱).

۲-۳-۲- نقش قوانین داخلی عراق در مبارزه با جرم قاچاق انسان

۲-۳-۱- مبارزه با قاچاق انسان بر پایه قانون اساسی عراق سال ۲۰۰۵

قانون اساسی عراق سال ۲۰۰۵ کار اجباری، بردگی، تجارت برده، قاچاق زنان و کودکان و قاچاق با هدف بهره‌کشی جنسی را ممنوع و جرم انگاری کرده است (قانون اساسی عراق، ۲۰۰۵، اصل ۳۷، بند سوم). این موضوع نشان می‌دهد قانون‌گذار عراق به خطر این جرم توجه داشته است؛ جرمی که در حوزه صلاحیت فراگیر مندرج در ماده ۱۳ قانون مجازات عراق به شماره ۱۱۱ سال ۱۹۶۹ نیز قرار می‌گیرد (قانون مجازات عراق، ۱۹۶۹، ماده ۱۳).

۲-۳-۲- مبارزه با قاچاق انسان بر پایه قانون مبارزه با قاچاق انسان عراق به شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲

در چارچوب تلاش‌ها برای مقابله با قاچاق انسان در عراق، قانون مبارزه با قاچاق انسان به شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲ تصویب شد. این قانون مفهوم جرم قاچاق انسان را تعریف و مصادیق آن را به صورت محدود مشخص کرد. قانون‌گذار عراقی هدف بهره‌کشی در این جرم را به تن‌فروشی، بهره‌کشی جنسی، بیگاری، کار اجباری، برده‌داری، تکدی‌گری و تجارت اعضای بدن برای اهداف پزشکی محدود کرده است؛ حال آنکه مصادیق مطرح شده در پروتکل بین‌المللی جنبه تمثیلی دارند. همچنین برخی رفتارها مانند جابه جایی و سوءاستفاده از موقعیت آسیب‌پذیری، و برخی صورت‌های بهره‌کشی همچون اعمال مشابه بردگی و بندگی در این قانون نیامده اند. با این

پیگیری آن تعیین نکرده است. بنابراین جبران خسارت تابع قواعد عمومی مقرر در قانون مجازات عراق به شماره ۱۱۱ سال ۱۹۶۹ و قانون مدنی عراق به شماره ۴۰ سال ۱۹۵۱ خواهد بود (علی، ۲۰۲۴، ج ۲، ص ۲۶۰).

نتیجه‌گیری

در پایان این پژوهش، نتایج زیر به دست آمد:

نخست: یافته‌ها

۱. میان قوانین بین‌المللی و قانون عراق در تعریف جرم قاچاق انسان و راه‌های مقابله با آن همگرایی زیادی وجود دارد.
۲. چالش اصلی در اجرای عملی قوانین است، نه در متن مقررات حقوقی.
۳. ضعف آگاهی عمومی، قربانیان را بیشتر در معرض بهره‌کشی قرار می‌دهد.
۴. همکاری بین‌المللی و منطقه‌ای از ارکان اساسی پیگرد شبکه‌های قاچاق فرامرزی است.
۵. قانون عراق به شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲ برای سازگاری با روش‌های جدید ارتکاب جرم نیازمند اصلاحات قانونی است.

دوم: پیشنهادها

۱. کمیته ملی مبارزه با قاچاق انسان فعال شود و منابع انسانی و مالی آن تقویت گردد.
۲. قانون شماره ۲۸ سال ۲۰۱۲ به گونه‌ای به روزرسانی شود که مقررات روشن تری درباره حمایت اجتماعی و روانی از قربانیان داشته باشد.
۳. همکاری بین‌المللی با سازمان‌هایی مانند UNODC و IOM برای تبادل تجربه و اطلاعات افزایش یابد.

حال قانون‌گذار عراق دامنه اشخاص مستحق جبران زیان را گسترش داده و خسارت را به زیان مادی محدود نکرده است؛ امری شایسته حمایت، زیرا هرچه حمایت قانونی گسترده‌تر باشد، می‌تواند در کاهش ارتکاب این جرایم مؤثرتر واقع شود. قانون همچنین ایجاد سازوکارهای گوناگون مانند کمیته عالی مبارزه با قاچاق انسان را پیش‌بینی کرده است (علی، ۲۰۲۴، ج ۲، ص ۲۵۹).

برای مقابله با جرم قاچاق انسان، وظایفی به این کمیته واگذار شده است، از جمله تنظیم برنامه‌های مبارزه، تهیه گزارش بر پایه معاهدات بین‌المللی، همکاری با دستگاه‌های ذی ربط، تبادل اطلاعات و اجرای برنامه‌های آگاهی‌رسانی (قانون مبارزه با قاچاق انسان عراق، ۲۰۱۲، ماده ۳). قانون با پیش‌بینی جریمه‌های مالی و حبس برای مرتکبان، به دادستان‌ها در شناسایی جرایم قاچاق انسان و کاهش امکان گریز مرتکبان از مجازات کمک کرده است. این قانون شکل‌های مختلف قاچاق انسان را ممنوع می‌کند، اما درباره تسهیل تن‌فروشی کودکان و شرط وجود معامله مالی برای شناسایی برخی رفتارها به عنوان قاچاق انسان ابهام‌هایی وجود دارد. ماده دهم قانون مقرر کرده است که رضایت قربانی در هیچ حالتی معتبر نیست و این موضوع گامی مهم برای مهار جرم است. با این همه، اجرای قانون به تلاش‌های اطلاعاتی قابل توجهی نیاز دارد، زیرا با موادی از قانون مجازات درباره تکدی‌گری، آدم‌ربایی و تن‌فروشی همپوشانی دارد و باید قصد مجرمانه مرتکبان مشخص شود. قانون برای اشخاص حقیقی مجازات‌هایی تا حد اعدام پیش‌بینی کرده است، اما تصریح نکرده که این مجازات‌ها مانع اجرای مجازات‌های شدیدتر مندرج در قوانین دیگر نیستند. از این رو ممکن است قاضی ملزم به اجرای مقررات قانون مبارزه با قاچاق انسان و کنار گذاشتن مقررات دیگر، حتی در موارد مجازات شدیدتر، شود. همچنین این قانون سازوکار مشخصی برای جبران خسارت قربانیان و شیوه

۴. نیروهای امنیتی و قضایی در شیوه‌های نوین کشف جرایم سایبری مرتبط با قاچاق آموزش ببینند.

۵. آگاهی عمومی درباره خطرات قاچاق انسان، به ویژه در مناطق مرزی و جوامع فقیر، گسترش یابد.

۶. برنامه‌های آموزشی درباره حقوق بشر و خطرات بهره‌کشی در محتوای درسی گنجانده شود.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، صداقت و و امانتداری رعایت شده است.

تعارض منافع: در این مقاله هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

سهم نویسندگان: نگارش مقاله مشترکا توسط نویسندگان صورت گرفته است.

تشکر و قدردانی: از کلیه کسانی که در معرفی منابع و تهیه این مقاله ما را یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش فاقد تأمین کننده مالی بوده است.

منابع و مأخذ

نخست: کنوانسیون ها، اعلامیه‌ها و پروتکل‌های بین‌المللی

1. الاتفاقية الخاصة بالاتجار بالرق الصادرة عن الأمم المتحدة عام ۱۹۲۶م.

2. الإعلان العالمي لحقوق الانسان لعام ۱۹۴۸م.

3. بروتوكول منع وقمع ومعاقبة الاتجار بالأشخاص وبالتحديد النساء والأطفال المكمل لاتفاقية الأمم المتحدة لمكافحة الجريمة المنظمة عبر الوطنية لسنة ۲۰۰۰.

4. بروتوكول باليرمو لعام ۲۰۰۰.

5. اتفاقية المجلس الأوروبي للعمل ضد الاتجار بالأشخاص لعام ۲۰۰۵.

دوم: قوانین عراق

1. قانون العقوبات العراقي رقم ۱۱۱ لسنة ۱۹۶۹.

2. قانون مكافحة الاتجار بالبشر رقم (۲۸) لسنة ۲۰۱۲ المنشور في الوقائع العراقية بالعدد (۴۲۳۶) في ۲۰۱۲/۴/۲۳.

3. الدستور العراقي لعام ۲۰۰۵

سوم: کتاب‌ها

1. اميرة محمد بكر البحيري، الاتجار بالبشر وبخاصة الأطفال من وجهة النظر العلمية والنفسية والاجتماعية والقانونية، دار النهضة العربية، القاهرة، ۲۰۱۱.

2. ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، بيروت، دار صادر، ۲۰۰۵.

3. حسين المحمدی، الخطر الجنائي ومواجهته، دار المعارف، الاسكندرية، ۲۰۰۳.

4. حامد سيد محمد، الاتجار بالبشر وتطوره التاريخي، دار النهضة العربية، القاهرة، ۲۰۰۹.

5. خالد مصطفى فهمي، النظام القانوني لمكافحة جرائم الاتجار بالبشر- دراسة مقارنة، دار الفكر الجامعي، الإسكندرية، ۲۰۱۱.

6. رؤوف عبيد، مبادئ القسم العام من التشريع العقابي المصري، ط ۲، مطبعة النهضة، مصر، ۱۹۶۴.

7. رامي متولى القاضى، مكافحة الاتجار بالأعضاء البشرية فى التشريع المصرى والمقارن، ط ۱، دار النهضة العربية، القاهرة، ۲۰۱۱.

8. طلال ارفيفان الشرفات، جرائم الاتجار بالبشر دراسة مقارنة، ط ۱، دار وائل للنشر، عمان، ۲۰۱۲.

9. فخرى الحديثى، شرح قانون العقوبات القسم العام، بغداد، المكتبة القانونية، ۱۹۹۲.

10. على راشد، القانون الجنائي واصول النظرية العامة، ط ۲، دار النهضة العربية، القاهرة، ۱۹۷۴.

11. عبد الوهاب حومد، الحقوق الجزائية العامة، ط ۵، مطبعة السورية، ۱۹۵۹.

3. تواتی عیسی، الیات القانونية الدولية لمكافحة الاتجار بالبشر، رسالة ماجستير، كلية الحقوق والعلوم السياسية، جامعة زيان عاشور، الجزائر، ۲۰۲۱.
4. سيبوكر عبد النور، جريمة الاتجار بالبشر وآليات مكافحتها، رسالة ماجستير، كلية الحقوق والعلوم السياسية، جامعة قاصدي مرباح، الجزائر، ۲۰۱۷.
5. عاطف فؤاد النعماني، الجهود الدولية والإقليمية لمكافحة الاتجار بالبشر، رسالة ماجستير، كلية الحقوق، جامعة المنوفية، ۲۰۲۰.
6. فقهی فطيمه الزهرة، التعاون الدولي في مجال مكافحة جريمة الاتجار بالبشر، رسالة ماجستير، كلية الحقوق والعلوم السياسية، جامعة محمد خضير بسكرة، الجزائر، ۲۰۲۲.
7. قارة سمية، آليات مكافحة جريمة الاتجار بالبشر، رسالة ماجستير، كلية الحقوق والعلوم السياسية، جامعة عبد الحميد بن باديس، الجزائر، ۲۰۱۹.
8. ليلي على حسين صادق، جريمة الاتجار بالبشر وبخاصة النساء كجريمة عابرة للحدود دراسة مقارنة لمنطقة الخليج العربي، رسالة ماجستير، كلية الحقوق، جامعة الشرق الأوسط، ۲۰۱۱.
9. محمد هاني شبيطة، السياسة الجنائية في مكافحة جرائم الاتجار بالبشر دراسة مقارنة، رسالة ماجستير، كلية الدراسات العليا، جامعة النجاح الوطنية، ۲۰۱۸.
10. مهند حمود عبد الكريم الشبلي، فاعلية الآليات الدولية والوطنية لمكافحة جريمة الاتجار بالبشر، رسالة ماجستير، كلية الحقوق، جامعة الشرق الأوسط، ۲۰۱۳.
12. على حسين خلف وسلطان عبد القادر الشاوي، المبادئ العامة في قانون العقوبات، مكتبة السهنوري للطباعة والنشر، بغداد، ط ۱، ۲۰۱۲.
13. كوركيس يوسف داود، الجريمة المنظمة، ط ۱، الدار الجامعية الدولية، عمان، ۲۰۱۱.
14. محمود نجيب حسنى، شرح قانون العقوبات - القسم العام، دار النهضة العربية، القاهرة، ۱۹۶۲.
15. محمد زكي أبو عامر، قانون العقوبات القسم العام، الإسكندرية، الدار الجامعية، ۱۹۹۱.
16. محمد فتحى عيد، مكافحة الاتجار بالبشر والأعضاء البشرية، ط ۱، جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، الرياض، السعودية، ۲۰۰۵.
17. محمد نور الدين سيد عبد المجيد، جريمة بيع الأطفال والاتجار بهم، دار النهضة العربية، القاهرة، ۲۰۱۲.
18. محمد هشام محمد عزمى، الاتجار بالبشر والجريمة المنظمة، رسالة ماجستير، كلية الحقوق، جامعة الإسكندرية، ۲۰۰۹.
19. محمد مختار السيد القاضى، الاتجار فى البشر، دار المعرفة الجامعية، القاهرة، ۲۰۱۲.
20. محمد على العريان، عمليات الاتجار بالبشر وآليات مكافحتها (دراسة مقارنة)، دار الجامعة الجديدة، الإسكندرية، ۲۰۱۱.

چهارم: پایان نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی

1. احمد عبد القادر خلف محمود، تعريف جريمة الاتجار بالبشر فى المعاهدات والاتفاقيات الدولية، رسالة ماجستير، كلية الحقوق، جامعة النهرين، ۲۰۱۳.
 2. خالد بن محمد سليمان المرزوق، جريمة الاتجار بالنساء والأطفال وعقوبتها فى الشريعة الإسلامية والقانون الدولى دراسة تأصيلية مقارنة، رسالة ماجستير، جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، الرياض، ۲۰۰۵.
- پنجم: نشریه‌های علمی**
1. جابر بن الصحى غيمى، مكافحة الاتجار بالبشر فى القانون الدولى، المجلة العصرية للدراسات القانونية، الكلية العصرية الجامعية، رام الله، فلسطين، المجلد (۳)، العدد (۲)، ۲۰۲۵.

ششم: پاگاهاهای اینترنتی

الموقع الرسمي لمنظمة الإنتربول (INTERPOL)، صفحة الدول الأعضاء، آسيا وجنوب المحيط الهادئ، العراق (IRAQ)، تاريخ الانضمام ١٩٦٧/٠٩/٢٧، الرابط: <https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/Asia-South-Pacific/IRAQ>، تاريخ زيارة الموقع ٢٠٢٥/١١/٤.

2. خالد مخلف الجنفاوى ، العوامل المؤدية الي الجريمة وفقا لتوجيهات العاملين فى اقسام الخدمة الاجتماعية فى المؤسسات الإصلاحية فى الكويت، بحث منشور بمجلة كلية الخدمة الاجتماعية للدراسات والبحوث الاجتماعية ١ (١٨): ٦٠-٨١، ٢٠٢٠.

3. ضياء على حسين، أسباب انتشار جرائم الاتجار بالبشر، مجلة الشرائع للدراسات القانونية، كلية الحقوق والسياسة، الجامعة الإسلامية فى لبنان، المجلد (٤)، العدد (٣)، ٢٠٢٤.

4. على قيس عبد الجبار العلى، المواجهة الجنائية لجريمة الاتجار بالبشر فى العراق، مجلة القرار للبحوث العلمية، العدد (٥)، المجلد (٢)، السنة الأولى، ٢٠٢٤.

5. عادل حامد بشير، الضمانات الإجرائية لضحايا الاتجار بالبشر فى التشريع المصرى رقم (٦٤) لسنة ٢٠١٠ دراسة مقارنة، مجلة الشريعة والقانون، كلية الحقوق، جامعة اسوان، القاهرة، العدد (٣٤)، الجزء (١)، ٢٠١٩.

6. فتحية محمد قوارى، المواجهة الجنائية لجرائم الاتجار بالبشر دراسة فى القانون الاماراتى والمقارن، مجلة الشريعة والقانون، كلية الشريعة والقانون، جامعة الامارات العربية المتحدة، السنة (٢٣)، العدد (٤٠)، ٢٠٠٩.

7. فتحية محمد قرارى، المواجهة الجنائية لجرائم الاتجار بالبشر فى القانون الاماراتى، مجلة الشريعة والقانون، العدد (٤٠)، ٢٠١٠.

8. محمد محمد عبد اللطيف، جهود المنظمات الدولية فى مكافحة جريمة الاتجار بالبشر، المجلة المصرية للقانون الدولى، كلية الشرطة، العدد (٧٥)، ٢٠١٩.

9. وليد شريط وحجاج ملكية، الاليات الدولية لمكافحة جريمة الاتجار بالبشر، مجلة الاستاذ الباحث للدراسات القانونية والسياسية، جامعة زيان عاشور، الجلفة، الجزائر، المجلد (٥)، العدد (١)، ٢٠٢٠.